

ISSN 0004-6094

astra

8 1975

CHRISTINE-LOUISE

ROSTRI

TÄLLÅCKAN

STEN

Radioarbetare Lisbeth Landefort
Våra kvinnliga riksdagskandidater
Peer Gynt – igår, idag, i morgon
Aggression och ömhet i konststronden

Utflyktsmålet I:

Haihara Gård

med dockor från världens alla hörn, gamla hus och spöke, belägen vid en intressant sjö, beskrivs av signaturen Esco med bilder av Juha Jokinen.

Karaktärshuset på Haihara

I Tammerfors finns ett charmfullt utflyktsmål - **Haihara**. Som en oas ligger gården vid Kaukajärvi sjö, småningom omfluten av den aktiva, expanderande staden.

Haihara är en gammal gård, numera mest känd genom sitt dockmuseum. Det är ett förnämligt museum väl jämförbart med internationella museer. Det är inte bara på grund av dockornas stora antal, utan tack vare de många ovanliga och enastående exemplar som finns i samlingen. Allt sammans är inrymt i det forna stallet, vackert, men också åskådligt och ändamålsenligt inrett för de många dockorna, gamla som nya. Där finns souvenirdockor från 60 olika länder, otaliga porslinsdockor, stora teaterdockor, men även marionetterna från Finlands första dockteater. Bland de mest fängslande är de gamla stavdockorna från Java. Varje besökare kan finna sitt lystmäte. Dessutom finns där några dockskåp från olika tider.

Fru **Gunvor Ekroos**, ägare till Haihara och dockmuseets skapare och intendent, har också en alldeles egen idé till ett klädmuseum, som nu håller på att ta form.

I rum med möbler och rekvisita från samma epok ställer hon ut skyltdockor i tidsenliga kläder. Några rum är redan färdiga. I ett av dem står bruden med upp-vaktning, beredd att lägga en slant i sin sko. I ett annat står några flickor från 20-talet, iförda korta, midjelösa klänningar. På väg-

garna hänger bilder av den tidens filmidoler. Sömmerskan från 90-talet har autentisk symaskin och modejournal.

Gårdens bagarstuga och det rymliga "Pirtti" ska småningom befolkas av sjungande karelare och ätande tavastlänningar och en lappfamilj. Fru Ekroos har också allt material samlat för två bröllopsrum. Det ena kommer att föreställa morgonen efter bröllopet (1850) och i det andra kommer att finnas allt hon har sparat från sitt eget bröllop 1941. Allt detta hoppas hon kunna ställa i ordning snart.

Spöket har iakttagits av många generationer men ingen känner till dess historia.

Fru Gunvor Ekroos med några dockor

Hela denna verksamhet har fru Ekroos startat från en enda docka, föreställande Hopi-indianernas solgud. Den fick hon i gåva av en god vän för 30 år sedan. Hon berättar att den dockan måtte haft trolleri med sig, för den väckte oemotståndligt hennes intresse. Dockornas antal bara växte, till slut växte de ur huset. År 1966 flyttade de 300 dockorna till ett annat hus och museiverksamheten började. Men snart var det nya huset alldeles för litet och nu är dockorna alltså väl inrymda i det gamla stallet och 1200 till antalet.

Intresset för gångna tider är nog medfött. Det berättas att fru Ekroos mormor, fru Palmfeldt, tog med sig i bombskyddet en kappsäck med ca 1000-talet brev när andra tog värdesaker och smycken. Dessa brev, ända från slutet av 1700-talet, har fru Ekroos ordnat och renskrivit och sysslar nu med att av gångna generationers öden spinna en släktroman.

En riktig gammaldags kryddgård finns på gården med många arter, och två trevliga och annorlunda kokböcker har fru Ekroos skrivit.

Haihara ligger i Messukylä vid Kaukajärvi sjö. Många forskare har intresserat sig för sjön. Den påminner till många delar om en alpsjö, har mycket litet inlopp och överraskande kalla strömmar för den som badar där. Den är mycket naturskön och har beundrats av ingen mindre än vår nationalskald med maka. Sommaren 1835 vistades de på Haihara inbjudna av deras vän Augusta Lundahl vars far ägde gården. Det hus de bebodde har fru Ekroos räddat åt eftervärlden genom att flytta det inom parkens område då hon fick höra att staden tänkte riva det. I det av von Nottbeck ägda vagnslidret, också räddat undan förgängelse genom att det flyttats till Haihara, finns gårdens vagnar förvarade.

En gammal gård med självaktning håller sig med ett eget riktigt spöke. Det gör Haihara också. Flera av dem som har bott på gården har sett det och kan utförligt beskriva det. Spöket visar sig i profil, är klätt som en husa i blårutig klänning och glider undan, belyst i mörkret. På dockmuseet finns en bild gjord efter beskrivningar.

Fru Ekroos har sålt såväl sitt barndomshem Kaukajärvi som Haihara ägor till staden och behållit endast Haihara med parken. Gården och samlingarna har hon lovat att Tammerfors stad ska få överta vid hennes frånfalle.

Man hittar lätt till Haihara. Det finns skyltar med "Nukkemuseo" från Juvankatu i Messukylä. Dit kommer man med bil från H:fors längs nya Lahtisvägen förbi Iidesjärvi till Messukylä vägskäl. Man kan också köra in till staden, ta av vid ryska kyrkan och förbi begravningsplatsen. Inne i staden avgår från Hämeenpuisto buss nr 24 (stannar vid järnvägsstationen) och har Haihara som ändstation.

Dockmuseet är öppet från 12-16.

von Nottbecks vagnslider, flyttat till Haihara.

Dockmuseet är inrymt i det gamla stallet.

Huset där Runebergs bodde 1835 var rivningshotat men räddades av fru Ekroos

Utflyktsmålet II:

Hemslöjd från det svenska Österbotten. Från Gamlakarleby i norr till Sideby i söder. Det är vad Österbottens svenska hemslöjdsförening visar prov på i Loftet i Gamla Vasa. M-B Höglund har besökt Loftet, museet i samma hus, Korsholms ruiner mitt emot och Korsholms imponerande vackra kyrka ett stenkast därifrån. En plats med så mycket inom en så liten radie är väl värd ett besök.

I Gamla Vasa finns det så kallade Wasastjernahuset. Det är det enda hus i Gamla Vasa som klarade sig undan branden 1852. Där i Wasastjernahuset, under samma tak, finns nu ett museum och Loftet. Museet är underordnat Österbottens museum. Loftet är Österbottens svenska hemslöjdsförenings försäljningspunkt för hemslöjd.

Som utflyktsmål är Loftet och museet idealiskt. Wasastjernahuset ligger snett mittemot Korsholms ruiner. Ruinerna är efter den gamla kyrkan i Korsholm och efter Vasa första trivialskola. I den skolan har bland andra J. L. Runeberg fått en del av sin utbildning. Några hundra meters promenad från Loftet finns Korsholms kyrka. Kyrkobyggnaden var ursprungligen hovrättens byggnad. Men efter branden i Gamla Vasa flyttades hovrätten. Byggnaden gjordes då om till kyrka. Om denna kyrka har det sagts att den är vackrare än en midsommarbrud i vitt.

Loftet är öppet alla dagar i veckan, också söndagar. I Wasastjernahuset finns också ett litet kafé. Där kan man ta igen sig efter rundvandringen kring ruinerna och kyrkan. Medan man tittar på hemslöjdsföremål.

Det är nu fjärde året som Österbottens svenska hemslöjdsförening verkar i Loftet, men första året försäljningen är under samma tak som museet och kaféet. Tidigare sålde man i en av de gamla

Hemslöjden, ruinerna och kyrkan i Gamla Vasa

Pjäxor från Pörtom, sävkorg från Kronoby och "tjinson", en hängande barnstol från Vallvik, Kvevlax. Det är vad Dagmar Berts och Ellen Björk lockar med ute på hemslöjdsföreningens försäljning i Loftet. Adress: Gamla Vasa.

bodarna inne på gården bakom Wasastjernahuset. Nu är de bodarna fulla med gamla möbler. Möblerna tillhör museet och skall restaureras och katalogiseras.

Österbottens svenska hemslöjdsförening grundades redan 1913. Som alla föreningar har den haft sina toppar och sina vågdalar. Under flera årtionden stod föreningen till exempel bakom hemslöjdsskolorna. Däremellan låg verksamheten nästan nere. Under de senaste åren har föreningen ordnat kurser i olika slag av hemslöjdsteknik.

Ellen Björk är konsulent för hemslöjdsföreningen sedan ett och ett halvt år tillbaka. Hon har varmt omhuldat planerna på en vävstuga i hemslöjdsföreningens regi. Dit kunde intresserade komma för att få hjälp med revning och mönster och annat inom vävningstekniken. Ellen Björk

har legat i underhandlingar om en lokal. Föreningen har nu möjlighet att få en lokal inom Vasa stad. Anslag till vävstol och redskap hade man ansökt om via yrkesutbildningsstyrelsen och från statens konstkommission. Nyligen kom beskedet: Inga pengar.

Ellen Björk och Dagmar Berts, föreningens viceordförande, vill inte ge upp trots det beskedet.

- Vi kan inte säga att det blir en vävstuga nu med säkerhet. Men skrinlägger planerna för gott, det gör vi inte.

De två eldsjälarna väntar nu på besked om anslag för själva vävstugan, som de ansökt om. De två har också kommit på en utväg. Det måste finnas folk i vasatrakten som har en vävstol och andra redskap stående oanvända. De redskapen kunde kanske vänliga själar låna ut till hemslöjdsföreningen. Ellen Björk har där-

Korsholms kyrka, före detta Hovrätten i Vasa.

för vädjat i lokalpressen i Vasa till folk om att få låna vävstol och redskap. Så att man kunde komma igång med vävstugan. I augusti hade man planerat att kunna öppna vävstugan.

Österbottens svenska hemslöjdsförening är aktiv också på andra sätt. I mitten av augusti öppnades en utställning i konsthallen i Vasa tillsammans med motsvarande finska föreningar från Gamlakarleby och Seinäjoki. För det ändamålet har hemslöjdsföreningen fått 10.000 mark från svenska kulturfonden. Professor Kaj Franck skall sedan välja ut de föremål från utställningen som skickas till en utställning i Umeå senare i höst. Utställningen kommer att röra sig kring vissa teman, som till exempel bastun, barnkammaren eller lekplatsen och så vidare.

På utställningen i Umeå skall föremålen också vara till salu. Dessutom skall bland andra Ellen

Björk följa med dit för att demonstrera tillverkningen. Hon skall visa upp hur man gör finnväv. Det är en konst som är okänd i Sverige.

Efter den lyckade trasmattetävlingen senaste vår har Ellen Björk flera tävlingsidéer som hon går och grannar på. En lapptäckstävling skulle intressera henne. Och en souvenirtävling, där man kanske kunde få fram det typiska för de olika byarna. Vettiga leksaker borde också fås fram, menar Ellen Björk. De träleksaker som finns i handeln är alldeles för dyra.

Priset på hemslöjdsprodukterna som föreningen saluför måste betecknas som synnerligen skäliga. Föremålen kommer från hela svenska Österbotten, från Gamlakarleby i norr till Sidsby i söder. En del alster är sådana som folk sänder till föreningen och vill att den skall förmedla till försäljning.

- Det här förmedlandet är en av

hemslöjdsföreningens uppgifter, säger Ellen Björk. Det gäller främst handarbeten, trä- och sävsaker. Men när det sedan gäller till exempel vävda saker beställer hemslöjdsföreningen dem. Konsulenten revar och bestämmer mönstren.

Till de mera sällsynta föremålen som finns till salu i Loftet är sävarbetena från Kronoby. Konsten att fläta säv är nästan på utdöende. Men i Kronoby flätar man ännu. Kronobys sävsaker har varit berömda för sin kvalitet och det fina arbetet. Med tanke på utställningen i Umeå har en man i Vallvik, Kvevlax börjat tillverka det slag av barnstolar man använde tidigare. Stolarna hängde ner från taket och kallades "tjinson" på dialekt.

- De här stolarna var väldigt praktiska, menar Ellen Björk. Som hoppas att de skulle tas i bruk igen. Förslagsvis utomhus, i trädgården. text och foto:

M-B Höglund

Värdinna i i sommar

Under sommarmånaderna har de flesta av oss gjort våra uppköp i någon annan affär än den vanliga, vardagliga runt hörnet. Butiker på annan ort, på landsbygden har sin speciella charm. Tyvärr är det mera sällan vi numera kommer till handelsbodan med stövlar i taket och karameller i strut. De flesta butiker är moderna och hygieniska med frysdiskar, kylrum och till stor del självbetjäningsservice.

Men bakom en disk står oftast ägarna själva. De känner sina kunder och är måna om att det ska finnas ett varusortiment som är lämpligt för alla. Där vet man precis vilken filsort var och en vill ha och vilken bagare man favoriserar. Det må vara hur bröttom som helst så nog hinner man säga någonting om väder och vind, grönsakspriser eller mjölsorter.

NERE VID STRANDEN

I en sådan butik, i Strandboden i Spjutsund träffar vi fru **Brita Söderström**. Om sommaren är kommersen livlig. Bilar kommer susande och båtar förtöjer vid bryggan. När vädret är vackert ligger båtarna tätt. Pepparkaksbruna barn kastar sig över glassdisken, beskäftiga mammor ser till att gasflaskan inte blir kvar på bryggan och semesterarbetsvilliga pappor kånkar på många kilo spik till alla reparationer i sommarparadiset. Det blir långa arbetsdagar för Bengt och Brita Söderström som om midsommaraftonen har samma rulljängs som tätortsbutiker om julen.

SUNT OCH FÖRNUFTIGT

I år har de flesta varit försiktiga med sina inköp. Vi har inte hunnit vänja oss vid de höga priserna. Isynnerhet gäller det kött. Vi äter inte gödda kalvar och fina biffar utan drygar gärna ut maten med billigare ingredienser. Man lär också märka en glädjande tendens till att mellanölet får ge vika för pilsnern. Och i sommar har det

foto: Marianne Uggeldahl

mest varit små motorer med liten bränsleförbrukning som knattrat över fjärdarna.

HEMMA HOS

Brita Söderströms eget hushåll skiljer sig lite från andras. Hon gör ofta sin mat av sådant som blir kvar i butiken. Brödet blir skorpor – mjuka tomater tillsammans med ändbitar av rökt skinka och andra köttrester ger en härlig soppa – skrumpna apelsiner och citroner läskande saft. Om sommaren ska allt gå enkelt och snabbt. Vintertid är det lugnare. Då är butiken öppen bara varannan dag och det är de närboende 30–40 familjerna nöjda över. Men då skall man också hinna med alla fritidsintressen som det intensiva sommararbetet inte ger tid till. Brita Söderström är ivrig Martha, dessutom väver hon och samlar på antikviteter. I köket hänger rader av blanka kopparkastruller med lock och kaffepannshyllan är lång. Flere restaurerade kistor, en gammal vagg, ett praktiskt fällbord, utsirade ostkar. Framför ett långt fönster står ett spännande kar som man förr bryggde öl i. En halv, urgröpt stor och präktig stock som står på ben. Tyvärr inte numera fylld med vätska som jäser till en skummande smaklig brygd. Många vackra skåp och

stora byråar med rymliga lådor. Men nuförtiden är alla auktioner om lördagar så dit hinner ingen handelsman. Dessutom finns här redan tillräckligt för mina fyra flickor att välja mellan, säger månadens värdinna med den glada glimten i ögonen.

Varför gör vi inte gjutkärn hos oss? Mina bästa grytor, stekpannor, ugnspannor och ugnsfat är av gjutjärn. Se så trevliga modeller, dem köpte jag en gång i Danmark. Och en hel rad naturligtvis – jag kan tydligen bara köpa i parti. Här hos oss är det svårt att få tag på en rejäl inhemsk gjutjärnsstekpanna.

VÄNLIGA I SOMMARVÄRMEN

Jag frågar försiktigt hur sommarboarna från staden betar sig i butiken. – Vi har bara trevliga kunder. Människor på semester bryr sig inte om att krängla och bråka. Här försöker t.o.m. alla tala svenska. Isynnerhet om de hört mig råbråka finskan. En enda gång har en lite överförfriskad person låtit mig förstå vad man skall tala för språk. Men när jag blir arg så blir jag högljudd så det hördes väl vida omkring att på min egen backe talar jag det jag kan och passar det inte honom så behöver han inte komma hit. ●

Marianne Uggeldahl